

Насильство над дитиною в сім'ї: коли і як мають відреагувати оточуючі

5.10.2026 - | Ministerstvo yustytzii Ukrainy

Дитина розповіла в школі, що її б'ють удома? Сусіди чують за стінкою крики, сварки й дитячий плач? Родичі помічають, що дитина боїться повертатися додому? Це саме ті випадки, коли дорослі мають повідомити поліції чи службі у справах дітей про можливе насильство та допомогти дитині.

Для цього не потрібно чекати повторення подібного випадку або самостійно збирати докази. Перевіряти обставини й давати їм правову оцінку мають уповноважені органи. Першочергове завдання тих, хто виявив проблему, — повідомити про небезпеку та забезпечити дитині допомогу.

Які дії порушують право дитини на безпеку?

Право батьків обирати методи виховання має законодавчі межі. Частина сьома статті 150 Сімейного кодексу України забороняє фізичні покарання дитини та інші покарання, які принижують її людську гідність.

Ляпаси, стусани, штовхання чи щипання є проявами фізичного насильства. Відсутність видимих ушкоджень не означає, що насильства не було.

Погрози, залякування й приниження можуть кваліфікуватись як психологічне насильство, якщо викликають у дитини страх за власну безпеку або безпеку близьких, емоційну невпевненість, нездатність захистити себе чи завдають шкоди психічному здоров'ю.

Умисне позбавлення їжі, одягу, залишення без догляду, перешкоджання необхідному лікуванню або навчанню можуть бути проявами економічного насильства. Водночас матеріальна скрута родини сама по собі не означає вчинення насильства: така сім'я може потребувати соціальної підтримки.

Держава забезпечує захист дитини від сексуального насильства, зокрема з боку батьків або інших законних представників. Воно може відбуватися як із фізичним контактом, так і без нього — наприклад, через сексуальну експлуатацію дитини для створення порнографічних матеріалів.

Чи є приводом для звернення до поліції лише систематичне насильство?

Повідомляти про насильство потрібно вже після першого випадку. Систематичність є ознакою кримінального правопорушення, передбаченого статтею 126-1 Кримінального кодексу України. Проте окремий випадок також може бути підставою для адміністративної відповідальності або, залежно від вчинених дій, відповідальності за іншою статтею Кримінального кодексу.

Дитина, яка стала свідком домашнього насильства, теж вважається постраждалою. Тому під час звернення до поліції важливо повідомити, що насильство відбувалося в її присутності, та попросити зафіксувати цю обставину.

Стаття 269 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає: якщо домашнє насильство, відповідальність за яке встановлена статтею 173-2, вчинено у присутності дитини,

вона також визнається потерпілою незалежно від того, чи заподіяно їй фізичну шкоду. На неї поширюються права потерпілого в цьому провадженні, крім права на відшкодування майнової шкоди.

Як діяти, якщо стало відомо про насильство

Якщо необхідна екстрена медична допомога — викликати її за номером 103. У разі травм або підозри на сексуальне насильство потрібно якнайшвидше звернутися до медичного закладу для допомоги та документування результатів обстеження.

Повідомити потрібно невідкладно, протягом однієї доби, за місцем виявлення та/або проживання чи перебування дитини. Звернення може бути усним або письмовим, зокрема засобами електронної комунікації. За безпосередньої небезпеки чекати до завершення цього строку не можна.

У повідомленні варто зазначити відомі факти: що саме сталося, коли й де, хто міг бути причетний, де зараз перебуває дитина. Якщо частина інформації невідома, це не має затримувати звернення.

Передавати матеріали потрібно уповноваженим органам та фахівцям, які допомагають дитині. Публікації з її ім'ям, фото чи подробицями пережитого можуть завдати додаткової шкоди та порушити право на приватність. Стаття 10 Закону України «Про охорону дитинства» забороняє без згоди законного представника розголошувати чи публікувати інформацію про дитину, яка може заподіяти їй шкоду.

Хто захистить дитину, якщо кривдник — один з батьків

Якщо насильство вчиняє один із батьків, той, хто не є кривдником, може звернутися по захист дитини. Коли батьки або інші законні представники є кривдниками чи ухиляються від захисту її прав та інтересів, питання надання допомоги вирішує орган опіки та піклування.

Захищати права постраждалої дитини, зокрема звертатися до суду в її інтересах, можуть також баба, дід, повнолітні брат чи сестра, мачуха або вітчим, якщо вони не є кривдниками.

Сама дитина теж має право особисто звернутися по захист до служби у справах дітей, органу опіки та піклування та інших уповноважених органів.

Які заходи допомагають припинити насильство

За безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи поліція може винести терміновий заборонний припис строком до 10 діб — за її заявою або за власною ініціативою за результатами оцінки ризиків.

Він може зобов'язати повнолітнього кривдника залишити місце проживання постраждалої особи, заборонити входити туди та контактувати з нею. Припис може містити один або кілька заходів. Пріоритет має безпека постраждалої особи, незалежно від того, кому належить житло.

Обмежувальний припис видає суд на строк від одного до шести місяців. Він може передбачати заборону наближатися, контактувати чи перебувати у спільному житлі, а також обмеження спілкування з постраждалою дитиною. Рішення суд ухвалює з урахуванням обставин і оцінки ризиків.

За відповідною заявою припис може бути продовжений судом на строк не більше шести

місяців.

Де отримати консультацію та підтримку

- 1547 — урядова гаряча лінія з протидії домашньому насильству та насильству стосовно дітей;
- 116 111 з мобільного або 0 800 500 225 зі стаціонарного — Національна гаряча лінія для дітей та молоді;
- 0 800 213 103 — система надання безоплатної правничої допомоги.

Усі діти мають право на безоплатну первинну та вторинну правничу допомогу — консультації, роз'яснення, допомогу зі складенням заяв, скарг і процесуальних документів, а також захист і представництво інтересів у передбаченому законом порядку. Дохід родини не впливає на це право.

Дитина може самостійно звернутися по консультацію. Порядок звернення для отримання допомоги адвоката залежить від її віку, питання та процесуального статусу. Якщо інтереси дитини суперечать інтересам законного представника, про це потрібно повідомити юристу, щоб визначити належний порядок захисту її прав.

Пам'ятайте, своєчасне повідомлення про насильство дає змогу уповноваженим органам перевірити обставини, оцінити небезпеку та організувати захист дитини.

Матеріал носить інформаційно-роз'яснювальний характер і не створює додаткових законодавчих норм.

Підпишіться на наш Телеграм

<https://minjust.gov.ua/news/ministry/nasilstvo-nad-ditinoyu-v-simi-koli-i-yak-mayut-vidreaguvati-otoc-huyuchi>